

Werk

Titel: Gemmarum Et Lapidum Historia

Autor: Boot, Anselmus Boetius

Verlag: Maire

Ort: Lugduni Batavorum

Jahr: 1636

Kollektion: Antiquitates_und_Archaeologia; Antiquitates_und_Archaeologia_ARCHAEO18

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN643798072

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN643798072>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=643798072>

LOG Id: LOG_0016

LOG Titel: Cap. LXXIV. [-] Cap. CXX.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

222 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
biliores est Pseudoadamas, ut Citrinus Iridi, & Iris
Crystallo.

a *Crystallus omnium gemmarum tincturas in se recipere potest, ut vel hinc mater gemmarum quibusdam statuatur, præsertim quia Philosophi, qui lapidem Philosophorum, singulari benedictione adepti sunt (ut Henricus Nollus in physic. Hermetic. lib. VIII. cap. VI. sect. 3. ex Raymundo Lullio de anima transmutatione testatur) gemmas alias ex eo artificiose conficiunt, & tincturas earum Crystallo imprimunt.*

b *Opinionem hanc habet Plinius lib. 37. Naturalis historiae cap. 2. littera c, qui Crystallum gelu concrecere, nec aliubi reperiri, quam ubi maxime hyberna nives rigent, glaciemque esse pro certo scribit. Quam Plinii opinionem etiam amplectitur v. Cl. Claudius Salmastius (libro post cap. 62. huius libri citato) fol. 205. Cuius contrarium satis dilucide tradunt Auctor hoc loco, & cap. X. XII. & XIII. lib. I. Petrus Andreas Matthiolus in Dioscord. lib. V. cap. II6. & Georgius Agricola lib. 6. de natura Fossil. cap. 7. ut ibi videre est, quibus etiam nos assentimur.*

C A P. L X X I V.

Natura, qualitates, & facultates Crystalli.

Ad febrim. **F**rigidæ, & siccæ naturæ adeo est Crystallus, ut sub lingua positus sitim febrientium sedet, manibusque detentus acuta febre correptos recreet, & refrigeret, præsertim si satis magnus fuerit, ac sphaericæ figuræ, sæpeque in aqua rosarum mergatur, ubi à manu ægri incaluerit. Crystallus in tenuissimum pulverem redactus, ac cum vino propinatus, dysenteriam curat, ac albos uteri fluxus sistit.

Ad dysenteriam.
Ad uteri fluxus.

Cum

Cum melle, vino, aut iusculo exhibitus lactantibus, lactis ubertatem, & copiam à proprietate promouet. Præterea dragma pulveris cum oleo amigdalorum dulcium exhibitus; extemplo curat eos quibus argentum sublimatum oblatum est. Fluxum præterea cholericum vel cœliacum citissime, & à proprietate tanquã Bezoar aliquod compescit, calculum etiam rumpit, & per urinam expellit, Collo appensus CrySTALLUS somnia prohibet, & vertigini mēdetur.

Ad prædictos omnes affectus Chymici è CrySTALLO salem, vel essentiam eliciunt, quam crudo CrySTALLO præstantiorem, & tutiorem existimant, & ad calculum pellendum utiliorem. CrySTALLI in pollinem redigantur his adde duplum sulphuris, tere optime simul, sine sulphur exuratur, ac reverbera optime sex horarum spatio. Calcinato CrySTALLO affunde aquam urticæ, ut sex digitis emineat, ac in fimo equino digere quatuordecim diebus. Postmodum distilla, & magna CrySTALLORUM pars extillatur. Remanentiæ iterum affunde aquam urticæ, ac repete prius opus, donec omnes CrySTALLI transcendant, nihilque in dante vitro remaneat. Extillato iniice parum salis fusi, ac sine ut stet aliquandiu, hac enim ratione oleum CrySTALLI separatur ab aqua quæ superiorem partem occupat. Aquam effunde, ac aliam aquam distillatam CrySTALLIS affunde, in qua iterum salis portio dissoluitur. Hoc opus repete donec omne sal in ea solutum fuerit, & CrySTALLI oleum dulce fiat. Id serua ad usum, ac dragm. semissem, cum uncia una aq. appropriatæ exhibe ad prædictos affectus. Aliter præparatur ut & sal ipsius, hac ratione. CrySTALLI subtilissime conteruntur, & vel æquali nitri, vel duplo sulphuris pondere commixti in calcem aduruntur. Hæc deinde ex aqua plu-

*Ad lactis
abundantiam.
Ad sublimatum.
Ad alvi
fluxus, calculum.
Ad somnia, &
vertiginē.
Oleum, &
sal Cry-
stallorum.*

*Oleum
dulce Cry-
stalli.
Alius mo-
dus.*

pluviali stillatitia lavatur aliquoties, rursusque siccat. Postea spiritu vini perfunditur, maceraturque in loco calido aliquot diebus, tum extillatur rursus, & quod in fundo remanet, iterum calcinatur, lavatur, maceratur, distillaturque toties, donec salis instar sit, ac in vino eliquescat nivis instar, tandem id sal in loco humido resolvitur, & pro oleo Crystallorum haberi potest. Ad calculum maiori compendio vis Crystallorum haberi potest. Crystallus in pollinem redactus excandescat ignis vi per horam, ac in aqua raphani, ononidis, aut petroselini, cui quarta pars olei vitrioli, aut sulphuris acidi addita est extinguitur, idque opus decies repetatur. Postea saccharo optime trito affunde paulatim aquam prædictam, ac diligenter spatula lignea move. Huius sacchari offer quotidie mane, & vesperi semicochlear, aut quantum medietas nucis iuglandis capere potest. Valet etiam ad omnes viscerum obstructions, teste Quercetano: & quia tartarum in homine resoluit, podagricis convenit, syncopi præterea, ac capitis morbis, quia cerebrum confortat, apprime conducit in eum usum datur à granis 10. ad 30.

Sal Crystalli in vino solubile.

Sal Crystalli ad calculum aliter.

Ad obstructions.

Podagrâ. Syncopen.

Sal Crystallorum aliter.

Sal Crystallorum etiam alia ratione, non tamen à prædicta dissimili haberi potest. Calcinatur Crystallus, ac in tenuissimum pulverem supra Marmor conteritur, postea sulphure, & sale nitro calcinatur, perque diem, ac noctem reverberatur, in vas vitreum, longū collum habens, inditur, ac acetum terebinthinatum superfunditur, obturatoque vase, supra cineres calidos per noctem relinquitur, sequentique die quod solutum est, effunditur, custoditur, novumque iterum acetum superfunditur. Hocque tamdiu repetitur donec Crystallus solvatur. Acetum postea in quo Crystallus solutus est filtratur, ac in balneo humiditas evaporatur, ut in fun-

do

do Crystalli sal resideat, quod tritum, & supra Marmor positum in liquorem solvitur.

CAP. LXXV.

Dignitas, valor, usus, & adulterium Crystalli.

CRystallus non solum ad mundum muliebrem, dum catenæ, nodi, aliaque huiusmodi inde fiunt, sed etiam ad specula, perspicilla, pocula, scyphos, patinas, lavacra, & similia usui est. Adeo ut dum absque vitio est, huiusmodi pocula, vel scyphi à Principibus appetantur, & sat magno in pretio sint. Aureus enim scyphus pedis magnitudine interdum centum thaleris divendi potest, aliquando etiam pluris. Exigui Crystalli ex quibus nodi, aut coronæ fiunt, viles sunt, ac cælaturæ pretium non superant. E Crystallo etiam adiecto vitro, ac arena purissima, saleque alcali nobilissima vitra, Crystallo vero quam similia, fiunt Venetiis. Inservit etiam Crystallus ad gemmas imitandas dum calcinatus plumbi tribus partibus miscetur. Huic solent metallica addi, ut optatus Smaragdi, Topasii, vel alterius gemmæ color prodeat. Crystalli beneficio etiam ignis solet è Solis radiis colligi, dum nempe rotunda planities modicum convexa Soli ita opponitur, ut corpus id, quod ignem suscipere debet, circa convexi centrum ponatur. In mollioribus etiam corporibus & delicatulis, cauterii ferrei vices supplet, quanquam non minus quam ferrum urere, & dolere existimem. Adulteratur vitro Crystallino quod illi simillimum, verum Crystallo mollius, & ponderosius est.

Vitra ex Crystallis.

Ad gemmas imitandas.

Cauterium ex Crystallo.

Pseudoadamantes dum perite cælati sunt etiam auro includuntur, ac dum exigui sunt, ita veros æmulantur, ut non nisi à peritis dignosci possit. Hinc fit

Pseudoadamas.

226 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 apud Bohemos, Polonos, Hungaros, & Moscos non
 exiguam habere authoritatē, maioris tamen, quam
 cælaturæ pretium sit, non venduntur, nisi duri sint,
 & egregie scintillent. Eadem ratio Citrinorum, &
 Iridum, qui omnes supra cælaturæ pretium non
 plus valent, quam velit emptor. Habentur enim in
 satis magna copia, magnaque frustra pugni instar
 nondum elaborata, & prorsus perspicua uno, aut
 duobus thaleris tantum divenduntur. Elaborata,
 & in scyphos aptata venditoris arbitrio, ac emptor-
 ris deliciis commissa, sæpe satis magno distra-
 huntur.

Citrinus.
Iris.

C A P. L X X V I.

De Asteria, aut Solis gemma, Italis Girasole,

IN capite de Opalo mentionem feci Asteriæ gem-
 mæ, ac ad Opali genera retuli, similes enim ex
 matre Opalorum ipsemet extraxi. Si tamen Opalo
 longe durior sit, potest sui generis gemma esse, &
 ab Opalo distingui. Quo enim durior eo elegan-
 tius si Soli obiiciatur, & vertatur solem deambu-
 lantem in se conspicuum facit, unde nomen habet.
 Quia etiam lux illa deambulans stellæ similis est,
 nomen Asteriæ illi à nonnullis tribuitur. Sed meo
 iudicio rectius id nomen opacæ gemmæ, quæ Stel-
 laris appellatur, ac stellas quasi arte depictas conti-
 net, Germanice *Sternstein* aut *sigstein* convenit. Per-
 spicua est hæc gemma, Crystalloque similis, durior
 tamen: Opalis Crystallizontas admodum similis,
 ac tantum duritie ab iis differens. A Plinio Astroi-
 tes, & quæ deterior Ceraunia, à Michaële Mercato
 Astrobolus, ab aliis Oculus Felis, quia radiat modo
 clarius, modo obscurius, ut felium oculus, voca-
 tur. Differt à gemma, quæ Beli oculus, aut Bello-
 thio

Ceraunia,
Astrobu-
lus,
Oculus
Felis.
Beli Ocu-
lus.

chio Italice dicitur, ac exacte oculum iride, & pupilla imitatur. Opaca enim est, ac Achatidis species. Plinius Asteriam, & Astrion, tanquam diversas *Astrios.* gemmas describit, cum gemma una videatur. Agricola Stellarem lapidem opacum Astroitem putat: Asteriam vero quam gemmam Solis vocamus. Plinius lib. 37. Cap. 9. ita scribit. Candidarum dux est Pæderos, &c. Proxima candicantium est Asteria, *Pæderos.* principatum habens proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quandam continet, ac transfundit, cum inclinatione velut intus deambulantem ex alio, atque alio reddens, eademque contraria Soli regerens candicantes radios, unde nomen invenit, difficilis ad celandum. Indicæ præfertur in Caramania nata, similiter candida est, quæ vocatur Astrios Crystallo propinquans in India *Locus natalis.* nascens, & in Pallenes littoribus intus à centro, seu stella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam causam nominis reddunt, quod Astris opposita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Caramania gigni, nullamque minus obnoxiam vitio. Cerauniam *Ceraunia.* enim vocari quæ sit deterior, pessimam lucernarum lumini similem. Et paulo post. Est & inter candidas quæ Ceraunia vocatur fulgorem siderum rapiens. Ipsa Crystallina splendoris cærulei in Caramania nascens, albam esse Zenothemis fatetur, sed habere intus stellam coruscantem. Fieri & hebetes Ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellam, eam quæ post totidem menses elanguescat. Hactenus Plinius ex cuius verbis colligi potest Asteriam, seu Astrion, gemmam esse, eiusque speciem unam Cerauniam. *Agricola opinio.* Putat Agricola Astroitem à Plinio alibi Solis gemmam appellatam fuisse, ac Astrobolon oculis piscium similem à sudine. Solis enim gemma Plinio

228 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
Mitrax. candida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Eidem Mitrax dicta Persis accepta est, è rubri maris montibus multicolor, ac contra Solem varie refulgens. Ex præcedentibus Plinii verbis vix aliquid certi colligi potest. Ego Asteriam, seu Solis gemmam eam puto, quæ Crystalli lactescentis instar rotundam lucem inclusam transfundit, cum inclinatione deambulantiem. Astroiten vero eam, quæ è medio corporis stellulas radiantes ostentat, quam inter Opali species retuli, aut si mavis eam, quæ multicolor contra Solem varie refulget, ut felis oculus. Hanc apud me, ut & priorem seruo, quam ex Opalorum matre abstraxi; elegantem sane, ac quæ Soli exposita plurimas, ac scintillantes stellulas exhibet. Prædictæ tres gemmæ omnes, commode pro Opalis haberi possent. Sed quia duritie, & coloribus Opalum non semper referunt, à gemmariis distinguuntur. De posteriori quam Astroiten, Oculum Solis, aut Oculum Cæti vocant, sequenti capite agam.

C A P. LXXVII.

Facultates, proprietates, usus, dignitas, & pretium Asterie.

USus istius gemmæ est ad aurea manubria, gestata enim, somnum conciliare, & somnia terrificam abigere creditur. Orientalis tam dura est ut vix cælari possit, satisque vilis, nec pretiosior duplo cælaturæ pretio.

C A P.

CAP. LXXVIII.

De Oculo Cati.

OCulum Cati, esse Astroiten Plinii quam multicolorem asserit, existimo, ac eam esse gemmam quæ à nonnullis Solis Oculus, & à Persis Mithrax, quod Solem significat, appellatur. a Cardanus hanc Pseudopalum vocare videtur. Opalo enim similis est variis coloribus, quanquam non ita distincti in hac gemma ut in Opalo appareant, & hæc longe durior sit; tenerrimus enim est Opalus. Differt hæc gemma ab alia quadam opaca, quæ oculi depicti imaginem refert ac etiam Oculus Cati vocatur, aut Beli Oculus, Italice *Bellocchio*, quia Achatis, vel Onychis species est. Laudatissimi inveniuntur in Zeilan, interdum ex Pegu advehuntur, qui eo deferri ex regione Bramaa dicuntur.

*Solis Ocul-**lus.**Mithrax.**Pseudopa-**lus.*a *Libro VII. de subtilitate.*

CAP. LXXIX.

Dignitas, valor, & facultates.

Magno est in pretio apud Indos, qui sibi persuadent eius, qui hanc gemmam gestat, divitias non posse imminui, sed semper incrementum facere, & augeri. Ait a Garsias ab Horto se expertum, lineum pannum ita compressum ut ipsius gemmæ meditullium, sive oculum tangat, nullo igne uri posse. Id scio verum esse, verum (quod ille non animadvertit) gemmæ viribus, aut facultatibus tribuendum non est, cum omni lapillo idem contingat ad modicum tempus. Ignis enim flamma neque statim lapillum ignitum facere, neque

*Ad divi-**tias.*

230 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
partes panni complecti propter compressionem ut
exurat, potest. Reicit enim, ac repercutit à se flam-
mam lapillus, ut ignis urat, corpus vere attingere,
& complecti debet. Id quilibet ex tempore filo al-
ligato lapillo, ac flammæ candelæ adhibito experiri
poterit.

Pretium.

Apud Indos tanto, ut dixi est in pretio: ut qui in
Lusitania 90. aureis æstimatus fuit, in India 600.
venditus fuerit. Potest itaque pretio Opalorum
æstimari minoris, vel pluris, prout elegans est, va-
riisq; coloribus ornatus, nihil enim hic certi sta-
tui potest.

a *Libro I. Aromatum & simplicium Historia cap. 54.*

C A P. L X X X.

De Sordio, seu Corneolo.

HActenus de perspicuis, & transparentibus
gemmis egi: nunc de semiperspicuis, aut se-
miopacis agendum. Nobilitate autem cæteris præ-
stantior videtur Sardius, prima gemma rationali
Aaronis imposita, quam Iudæi putant Rubinum
fuisse, nunc Sardius, Corneolus, vel Carneolus ap-
pellatur. Italice, Gallice, & Germanice paucis lit-
teris mutatis idem nomen retinens. A carne san-
guinolenta cui similis est colore, nomen Carneoli,
vel corrupte Corneoli habet. Sanguinis biliosi, vel
subcitrini colorem exactius refert. Semiperspi-
cuis est, loturæ carnis similis. Nam in corpore
ipsius quasi rubrica, aut caro pellucere, sed offundi
obscura nubecula videtur. Plinius Sardam apud
antiquos frequenti in usu fuisse asserit, precipue ad
figilla: nihil enim ceræ in signo tenet. a Serapionis
Sarda alia ab hac videtur; Eam vocat Hager albu-
zedi,

*Ad figilla.
Sarda Se-
rapionis
succinum
videtur.*

zedi, ac lapidem rubentem languidius, quam Hyacinthus, ac lividius esse dicit, ac adferri ex Oriente rudem, obscurum, perpolitum nitere, oculos tactu roborare, paleasque capillis affricatum trahere, ut Magnes ferrum, idem asserit. Quæ omnia Succino conveniunt, quod Hiacynthi vulgaris colorem exacte refert.

a *Libro de simplicibus cap. 399.*

C A P. LXXXI.

Genera, loci natales, & magnitudo Sardii.

SARDA primum Sardibus reperta, ut a Plinius asserit, sed laudatissima circa Babilonem hærens in saxi corde. In India trium generum. Rubrum, & quod demum vocant à pinguedine. Tertium quod argenteis bracteis sublinitur. Indicæ prælucent, crassiores sunt Arabicæ. Inveniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Ægyptum quæ aurea bractea sublinuntur. Mares excitatius fulgent, fæminæ pinguiore sunt, & crassius nitent. Hactenus Plin. Albertus magnus Sardam à Corneolo distinguit nominum copia deceptus; eadem enim gemma est. Nisi velit Corneolo albo Sardæ nomen tribuere, & rubro Sardii vel Corneoli. b Franciscus Rueus aliud caput de Sordio, aliud de Corneolo habet: fortassis orientalem Sordium nostratem Corneolum statuit. Durior enim ille isto, ac alio nomine dignus. Apud me tria genera Sardii, vel Corneoli seruo. Primum rubrum à me supra descriptum, alterum exigua sanguinis rubedine tinctum, ac semiperspicuum. Tertiumque subflavescens ex rubedine. Laudatissimus Corneolus in Sardinia invenitur. Secundum locum obtinet,

*Sarda,
Sardius,
& Corneolus.*

Genera.

232 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
net, qui in Epiro, & Ægypto reperitur. Sed Baby-
lonius cæteris præfertur. Indici, & Arabici etiam
non contemnendi, ut nec Europæi. Nam ad Rhe-
num, in Bohemia, Silesia, aliisque regionibus, qua-
les apud me habeo, præstantes inveniuntur. Aliis
lapidibus adnasci solent.

a Libro 37. Naturalis Historiæ cap. VII. littera n.

b Nempe cap. 6. lib. 2. gemmis de Sordio agit, &
cap. XX. eiusdem libri de Corneolo.

C A P. LXXXII.

*Natura, facultates, qualitates, & proprietates
Corneoli, & Sardii.*

Refert Albertus gestatum Sardium, seu Cor-
neolum animum exhilarare, timorem pellere,
audaciam præstare, fascinationes prohibere, ac cor-
pus contra venenata quævis, quæ ex humorum cor-
ruptione proveniunt, tueri. Imprimis autem san-
guinem undecunque fluentem peculiari propieta-
te, mirabili modo sistit. Ventri etiam alligatus par-
tum conservare creditur. Tumoribus etiam calidis
applicatus medetur, pulvis ad omnem sanguinis
fluxum ex vino rubro austero propinatur. Is etiam
livescentes dentes, eorumque sordes affricu emen-
dat. Acuere ingenium, somnia mala prohibere, &
malignitati Onychis obsistere, dicitur. Stultum est
cum Cardano asserere, quod litigantes victores, &
gestantes divites faciat.

*Ad san-
guinis flu-
xus.*

C A P.

CAP. LXXXIII.

Dignitas, valor, & usus Corneoli.

A Pud Hebræos olim in summa authoritate ex-
 aruit, Quia prima gemma fuit, quam Deus ra-
 tionali inferi iussit, quod Aaron summus Pontifex
 supra pectus gestabat. Quanquam Iudæi existi-
 ment Rubinum fuisse. Verum illis à quibus gratia
 omnis divina ablata est hac in re credendum non
 est, sed 70. interpretibus, & scriptoribus ecclesia-
 sticis, ac Iosepho; qui etsi non Sardium, tamen Sar-
 donichen ex Sardio, & Oniche constantem, non
 Rubinum interpretatur. Apud Romanos etiam in
 satis magna dignitate fuit. Eo enim ad figilla ute-
 bantur, quia ceram non recipit, ob duritiem, cuius
 beneficio ab aqua non facile hebetatur. Nunc quia
 præstantiores gemmæ in maiori copia inveniuntur
 dignitatem suam non parum amisit. Ad figilla ta-
 men, & fæminarum manubria exornanda inter
 gemmas sanitatis (ut vulgo vocantur) recipitur. Cæ-
 laturæ pretium non superat, nisi nucis iuglandis
 magnitudinem excedat. Tum enim quia ad sangui-
 nis fluxus sistendos experitur, venditoris arbitrio æ-
 stimatur, & aliquando duobus, tribus, aut etiam
 quatuor thaleris divenditur.

Vitro simili colore prædito, ut aliæ omnes gem-
 mæ adulteratur.

CAP. LXXXIV.

De Sardonyche, ac Cameo.

S Ardonyx a ex Sardio, & Onyche à natura simul
 compositis gemma est. Huic interdum aliæ
 gemmæ adnascuntur, verum à Sardio, & Onyche

234 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tanquam præcipuis denominationem habet. Con-
stat plerunque sanguineo, albo, & nigro colore; qui
à se invicem circulis, aut zonis ita distinguuntur ut
arte facti videantur. Quæ carneo colore carent
Sardonychis nomine non sunt appellandæ. Hodie
à gemmariis & Onyx, & Sardonyx Niculus vocatur,
communiter tamen ille qui ex nigris, & albis zonis
constat, ut in capite de Onyche explicabo. Dum
crusta unius coloris scalpitur, ac alterius coloris pro-
strato relinquitur, tum gemmarii *Camehuyam*, vel
Cameum vocant, sive Onyx, sive Sardonyx sit.

Nicolos.

a *Sardonychis nomen compositum ex Sarda, quæ Gra-
cis ζῆσδος, & ὄνυξ, quæ unguem significat, &
gemma unguis colore: ergo Sardonyx ita olim in-
telligebatur, velut unguis carnibus impositus esset.
Nam superficiem habebat Onychis gemmæ, vel un-
guis humani instar candidam: radicem vero, sive
fundum, instar Sarda, vel Carnium, hic enim Sar-
da color. ζῆσδος αἰμαλός Orpheo dicitur: sic Sar-
donyx erat velut unguis carnibus impositus. Hæc
autem fuit gemma signatoria, quam Polycrates vo-
lens proiecit in pelagus, erat enim Tyranno ea gem-
ma rerum omnium suarum gratissima, quum plu-
rimum tristaretur. Quinto, sextove quum hæc
acta sunt die, piscator quidam captum eum piscem,
qui Polycratis gemmam casu absorbuisset, Polycrati
dono detulit, in cuius eviscerati alvo gemma ea re-
perta est. Exstat proverbium βαίμα ζῆσδοῦ, id
est, tinctura Sardonica de colore præcellenti, præci-
pue purpura, per iocum autem transfertur ad eum
qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur.
Sardonychis etiam meminit Doctissimus Philippus
Iacobus Maussaccus in libello de fluviorum, & mon-
tium nominibus, quem ille sub nomine Plutarchi
Grace,*

LIBER SECVNDVS. 235
Grace, & Latine edidit Tolosa (ut post caput 9.
huius libri monuimus) in titulo de Euphrate fluvio
fol. 68. sub finem capitulis.

C A P. LXXXV.

Genera, & loci natales, dignitas, & pretium
Sardonychis.

INfinita eius sunt genera, si coloris diversitas, di-
versa genera statuere debet. Nam in his ludit na-
tura. Si rubedo ad cocci, vel laccæ colorem ver-
gat, vulgo *Incarinati* vocantur. Colorum varietas *Incarinati.*
dignitatem auget. Interdum enim in iis purpureus,
cæruleus, roseus, flavusque apparet circulus, cui Ba-
sis quædam (ut Arabibus) nigerrima, Indis cerea,
vel cornea substernitur. Præferuntur aliis quibus
candidæ, vel purpureæ, aut roseæ zonæ, aut etiam
cæruleæ sese ex ordine citra alterius rei intermixtio-
nem ita subsequuntur, ut iridis aliqua forma refera-
tur. Quæcunque zonas non unitas, sed diffuentes
habent, & mellei coloris sunt, ac fæces in se habere
videntur, tanquam ignobiles non sunt in pretio.
Sardonyche primum usus apud Romanos dicitur
fuisse Scipio Africanus, ut tradit Demonstratus, quæ
postea Romanis, & Indis ab iis persuasis fuit cele-
bris. Puto vasa Myrrhina olim ita decantata ex hac *Myrrhina*
gemma fuisse fabricata. Vidi enim partes poculo- *vasa ex*
rum olim cælatas. Quæ iridis varios colores, ut de *Sardoni-*
Myrrhinis scribitur, anhelabant. a Porcellana enim *che.*
vasa (quæ hodie ita vocantur,) excocta igne, ac ex *Porcella-*
terra subtiliori pingui conflata sunt, ac ex China *na.*
huc deferuntur, & nequaquam antiquorum Myr-
rhina vasa ita decantata esse, existimo, Scribitur de
Mythridate Pontis rege, quod ex Onyche 4000.
poculorum habuerit. Inde conicio non ex simplici
Onyche,

236 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 Onyche, sed ex Sardonyche, & Calcedonio, elegantioribus, Regiisq; mensis dignioribus gemmis, & quæ fortassis à suis nomine non distinguebantur etiam pocula fuisse elaborata. Prima dignitas Indicis, altera Arabicis datur. Invenitur quoque in Germania, Bohemia, Silesia, locisque vicinis: sed raro absque fæcibus sunt; sæpe etiam melleum in se colorem habent, nec zonas, aut circulos à se ita exacte distinctos ut orientales. Sardonychum magna frustra, ut pocula, & scyphi inde elaborari possint inveniuntur. Hinc fit exiguas ad sigilla, coronas nisi coloribus excellent, vix cælaturæ pretium bis superare. Magna frustra eleganter cælata vigecuplo interdum cælaturæ pretium excedunt. Coloris varietas, & elegantia præcipui valoris sunt indices.

a Quoniam auctor hoc loco de Myrrhinis, & Porcellanis vasis tractat, non abs re futurum censui, insignem de Myrrhinis vasis (Petri Bellonii observat. lib. 2. cap. 71.) narrationem, huic loco inserere; cuius hæc sunt verba. Ingens Murrhinorum vasorum copia in Cairo à mercatoribus publice Venalis proponitur. Cum autem videremus ea novo Porcellana nomine appellari, eius appellationis Gallicum etymon perquirere libuit, atque animadvertimus, denominationem sumpsisse à Conchylia quodam genere Murex Latinis dicto, quod Galli concham porcellanicam nuncupant: tametsi affinitas vocabuli Murex satis respondeat voci Murrhina: Gallice tamen appellationis etymon duntaxat perquirimus, quoniam Porcellanica vasa ea nuncupamus: nec ignoramus Latinos Myrrhæ vocem à Græco *μύρρα* deduxisse. Vasa quæ Porcellana appellatione apud nos hodie venduntur, nulla nota cum veterum vasis conveniunt. Sed nec summi totius Italia artifices familia

milia parare norunt, utpote qui commoda materia destituuntur attamen vasa ab ipsis conflata, Porcellane nomine donant, atque etiam venundant. Latæ significationis est Porcellane vocabulum, & multis conchis marinis applicatur. Quoniam porro elegans vas è concha marina paratum aptius denominari non posset secundum veterem appellationem, quam Porcellanicum: expolita illa, & splendentia conchylia Margaritiferis conchylis respondentia arbitratus sum affinitatem aliquam habere cum materia vasorum antiquorum Porcellanicorum. Huc accedit quod Galli spherulas illas precatorias è magnis cochleis confectas, Porcellanicas spherulas appellant. Murrhina vasa ex Iaspide Viridi etiam fieri auctor est Garcias ab Horto lib. I. Aromat. & simplic. histor. cap. 52. cuius hæc sunt verba. Invenitur Iaspidis genus Viride, ex quo vasa Murrhina fiunt (Porcellanas vocant) adeo virentia, ut ex Smaragdo conflata videantur. Ex hoc forte genere erit id quod Genua ostenditur, quodque ex Smaragdo esse contendunt, rarius videndum proponentes, quo maiorem auctoritatem concilient. Huiusmodi vas Murrhinum aliquando mihi propositum fuit venale ducentis pardaons sive aureis Hispanicis: cuius si ex Smaragdo conflatum fuisset millesimam partem eo pretio vix nancisci potuissem.

CAP. LXXXVI.

Natura, & facultates Sardonychis, & adulterium.

ONychum nocuos effectus, animi fastum, & venena domare creditur, ac ad ea valere ad qua Sardius, seu Corneolus, vitro adulteratur, quod in ipsius locum substituitur, sed facile dignoscitur, quod facile ab aëre exedatur, & pulverulentam super-

238 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
superficiem contrahat, neque ita ut Sardonyx ni-
teat.

C A P. LXXXVII.

De Calcedonio, vel Charcedonio.

Charcedonios a Plinius inter Rubini genera
recenset, ac nigrioris aspectus, Carbunculo-
que pallidiores, & obscuriores videri, igne tamen,
vel Sole, & inclinatione acrius quam cæteros exci-
tari, umbrante recto purpureos videri, sub cælo
flammeos, contra radios Solis scintillare, ceras li-
quefacere, asserit. Duo etiam facit genera, mascu-
lum, & fœminam. In masculis stellas intus ardere,
fœminas universum fulgorem extra se fundere scri-
bit. Quæ omnia potius Granato Orientali, aut
Amethisto, quam nostris Calcedoniis videntur con-
venire.

b Calcedonius itaque gemma est quasi per nu-
bem, vel nullo, vel levi aliquo colore tinctam, to-
tumque corpus occupantem semiperspicua, scal-
pturæ propter duritiem contumax. Olim sub Ony-
che comprehensa, cuius species est, appellabatur
Onyx candida. Nam candicans veterum Onyx, si-
ve tranfluat, sive non, nunc Caledonii nomen
apud Europæ populos retinet.

a Libro 37. Naturalis historia Cap. 7. littera b. e.

b De Calcedonij etymologia plura reperies in Conradi
Gesneri lib. de Fossilibus edit. Tiguri (ut post cap. 52.
huius libri monuimus) fol. 79. verso, & in V. Cl.
Claudii Salmasii libro (cap. 62. huius libri) citato
fol. 381. Turca pro confringendis straminibus, & pa-
leis, utuntur Chalcedonio lapide, teste Petro Bello-
nio lib. 1. observat. Cap. 64. Cuius hæc sunt verba.
Collecta messe, frumentum triturant (de Turcis lo-
quitur)

LIBER SECVNDVS. 239
quitur) haud flagellis, ut apud nos, sed bobus, quem-
admodum per universam Græciam: idque facientes,
asseret Chalcedonio lapide munitos post se trahunt,
ut stramina, & paleas confringant.

C A P. LXXXVIII.

Genera, loci natales, dignitas, & usus Calcedonii.

Plinius, ut dixi, marem à fœmina distinguit, ac
imbrem divino generari, lunaque plena maxi-
me reperiri, olim putatum fuisse, atque in Nasa-
moniis montibus nasci, deinde & apud Thebas in
Ægypto, verum prædictis obscuriores, magisque
fragiles, venosi, & morientis carbonis instar, non
absumiles scribit.

Calcedonii hoc tempore in Orientales & Euro-
pæos distinguuntur. Qui colore aliquo diluti, du-
ri, ac oculis grati sunt pro Orientalibus habentur.
Tales sunt in quibus purpura, vel cæruleum quid
albo permixtum, aut grata quædam laccæ rubedo
(quales apud me complures, qui pro veterum
Charcedoniis haberi possunt, seruo) apparet. Qui
terreum, aut obscure candidum habent colorem
cæteris ignobiliores sunt, ac in tota Germania pas-
sim inveniuntur. Hos etiam in Belgio circa Lova-
nium in agro Heverensi, & prope Bruxellam repe-
ri. Qui flavedine, aut rubedine ingrata transpa-
rent, etsi pro Orientalibus non habeantur, tamen
proxime præcedentes dignitate antecellunt. Tales
dicuntur miræ magnitudinis in Lotaringia reperi-
ri, ac ferro percussos, authore Symphoriano Cam-
pegio sonoros esse; adversus raucedinem utiles,
quod vocem clariorem efficiant, Cæteris omnibus
præfertur in quo Cæruleus, albus, & flavus, ruber-
que color confusus apparet, quique Soli expositus
iris

*In Lotha-
ringia.*

*Præfati-
tes.*

240 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
iridis colores radiorum reflexu ostentat. Nam distinctum colorem rubrum, vel nigrum non habet. Dum ruber adest Sardonyx est, dum niger Onyx. Ex hoc olim pocula illa, & vasa Myrrhina appellata, quæ tanto in pretio apud Romanos fuerunt, elaborata fuisse, quemadmodum ex Sardonyche, & Onyche, ut superiori capite annotavi, non dubito. Olim Sardonyx, & Calcedonius pro Onyche habiti fuerunt. Hinc fit pocula illa 2000. numero Mythridatis ex omni specie Onychis (ut Sardonyche, Calcedonio, aliisque) elaborata, ex Onyche facta fuisse scribant authores. Species enim omnes generis nomine continentur. Hoc tempore etiam pocula, effigies Principum, coronæ pensiles, aliaque infinita ex Calcedonio fiunt. Præcipuus usus est ad sigilla, quia cera illi non adhæret.

*Pocula
Mythridatis.*

a Libro 37. Naturalis historie Cap. 7. littera f.

C A P. LXXXIX.

*Facultates, vires, pretium, & adulterium
Calcedonii.*

Commendatur Calcedonius contra omnia atrabilis symptomata, hoc est, tristitiam, timorem, dæmonumque insultus. Nec desunt authores vani, qui gestanti victoriam (quæ tantum à Deo datur) promittant. Ex India occidentali afferuntur nonnulli modice translucidi, ex albo pallescentes, nonnulli lacteis zonis distincti, quos prædicant appensos valere ad lactis ubertatem. Hodie propter copiam non magni fit. Si tamen maiora frustra egregie sculpanitur, nec desit color insignis magno interdum vendi possunt: ac non multo viliori pretio quam Sardonyx. Adulterium Calcedonius vix
merc-

meretur. Sic tamen imitaberis. Igni ad colliquefaciendum, Cryftallum immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem fornaci immorari finito, & habebis.

C A P. X C.

De Onyche, & Camehuia.

ONyx Græce est unguis, unde & nomen gemmæ. Humani enim unguis similitudinem colore, & splendore ut plurimum refert. Translucet raro, opaca enim est. Constat plerunque colore & albo, & nigro, qui à se invicem ita distinguuntur, ut arte distincti videantur. Nigram a Plinius Morion Indicam, vel Pramnion vocat. Corneus etiam color in illis sæpe visitur cingentibus candidis venis, aut zonis oculi modo intervenientibus, Germanice *Onykel*, Italice *Nicolo* vocatur, quo nomine etiam Sardonychen appellant: confundunt enim has duas gemmas, fortassis quia olim etiam sub Onychis, tanquam generis nomine continebatur. b Plinius Onychen vocat eam, quæ plurimas, variasque cum lacteis zonis habet venas, omnium in transitu colore inenarrabili, & in unum redeunte concentum suavitate grata. Dioscoridis Onyx, Alabastrum est, quia id unguis colorem refert.

Alabastrum.

a Libro 37. Naturalis historia Cap. x. littera pp. Iacobus Dalechampius hanc gemmam putat Morochatum esse, quem & Galaxiam, & Leucographida Dioscorides lib. v. de re medica Cap. 109. vocari scribit, mollis, liquescens, dealbandis vestibibus utilis, in Ægypto nascens.

b Libro 37. Naturalis historia Cap. 6. littera d.

*Onychis genera, loci natales, & magnitudo.**Memphites.
Camea.**Differētia
inter Sardonychen,
Calcedonium, &
Onychen.**Morion.
Pramnion.
Obsidianus lapis.**Onyx in
Hispania.*

ONychum genera vel à loco ubi inveniuntur, vel à coloribus distinguuntur. Onyx Arabica nigra est, candidis zonis, multisque modis colores in ea componuntur. Dum zona alba imagine scalpitur, ac nigra zona loco strati substernitur, à nonnullis Memphites, hodie Camehuia vocatur à Gemmariis, quasi alia gemma esset. Sic albam Onychen hodie Calcedonium vocant, quam præcedenti capite descripsi. Ego hanc differentiam inter Sardonychen; Calcedonium, & Onychen pono. Quod Sardonyx sit dum Onychi Sardius, aut Corneoli rubicundus color distincte, adiunctus est. Calcedonium dum abest rubicundus, & niger color distinctus; nam confusi, & mixti, quasi aqua exigua, portiuncula rubedinis, vel nigredinis tincta esset, adesse possunt. Onyx vero proprie dum adest niger, & abest rubicundus. Varia itaque Onychum sunt genera. Aliæ enim nigrae prorsus, aliæ cum albedine, cum fusco, flavo, lacteo, subcaeruleo, corneoque colore miram varietatem ostentant. Omnes zonas, vel lineas habent, quibus colores à sese mutuo distinguuntur. Quæ nigerrimo colore translucet Plinius, ut supra dixi, Morion Indicam, vel Pramnion vocat. Istius generis est forte Obsidianus lapis nigerrimi coloris aliquando, & translucidi crassiore visu, ex quo gemmas multi faciunt. Habetur in Æthiopia, traditurque in Hispania nasci prope Oceanum, Plinio teste. Nunc vix constat quis sit iste lapis. Ego pro Onyche non habeo quæ zonis, aut lineis albo colore tinctis caret. Hispania hoc tempore mittit calculos nigros splendentes zonis

nis candicantibus interfectos, quorum pulvis in pollinem redactus, cum vino propinatur, non sine fructu ad calculum. Ex India Occidentali lapis quidem niger adfertur, quem aliqui etiam inter Onychum genera haberi volunt; hic sulcis cælatur, imoque ventri affigitur cucurbitularum instar, ad ilei *Lapis ad Ileum.* dolores. Sed nec hunc, quia zonis caret, pro Onyche habeo. Reperiuntur omnia genera in India, Arabia, Armenia, Ponto, America, & Europa.

CAP. XCII.

Magnitudo, dignitas, valor, & usus Onychis.

TAntæ interdum magnitudinis est Onyx, ut columnulæ inde fieri possint. Romæ enim in Basilica S. Petri sex columnulæ Onychinæ conspiciuntur. Colonia Agrippinæ in templo trium regum, referente Agricola, Onyx extat latior palmo candidis venis sic distincta, ut duorum iuvenum capita exprimat, ac rursus aliis nigris ut serpentem effingat. Appianus quoque testatur Mythridatem Ponti regem circiter duo millia poculorum ex Onyche in suo thesauro habuisse. Verum non solum ex Onyche, sed Sardonyche, & Calcedonio factitata fuisse certum est, cum Sardonyx, & Calcedonius apud veteres pro Onyche haberentur. Onychina pocula apud Romanos Myrrhina vocabantur, ut precedentibus capitibus admonui. Quanta autem *Myrrhina vasa quæ sint.* Myrrhina vasa fuerint in dignitate ex variis authoribus colligere licet. Nunc etiam in pretio sunt, non solum pocula, sed statuæ, effigies ac imagines, quæ ex Onyche elaborantur. Onychen tamen Sardonyx pretio superat. Cæteros omnes valore, & dignitate vincunt, qui subcærulei sunt, ac in imo nigredinem habent; à Iudæis imprimis expetitæ. Nam apud

244 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 eos in magna existimatione est Onyx, fortassis quia
 una fuit ex 12. illis gemmis, quæ rationali Aaronis
 insertæ fuerunt. Quanquam hac de re nihil certi
 constitui possit, cum authores multi aliam gem-
 mam quam Onychen fuisse existiment. Judæi ta-
 men traditione continua Onychen eam quæ sub-
 cærulea est, tanquam unam ex numero 12. gemma-
 rum colunt, ac propterea magni faciunt, tantique
 quanti Sardonium; imo pluris aliquando æstimant.
 Pocula, statuæ, ac imagines ex Onyche, satis caro
 pretio venduntur, alias raro cælaturæ pretium ex-
 cedunt, subcæruleis tamen exceptis qui ut cæteris
 digniores, ita interdum caro pretio divenduntur,
 quod venditor pro emptoris luxu, & appetitu sta-
 tuit. Posteriores isti figuris convexis elaborari so-
 lent, tumque Camei, vel Chamehuiæ vulgo vo-
 cantur.

*Judaorum
 Onyx.*

Camei.

C A P. XCIII.

Natura, facultates, & vires Onychis.

*Onychis
 vires.*

Onyx ceram non recipit, propterea nunc, ut
 olim, ad sigilla aptissima est. Mentis passioni-
 bus conducere, sensusque vivificare creditur; quan-
 quam alii collo suspensam Onychen tristitiam, & ti-
 morem, aliaque melancholica symptomata excitare
 scribant, eamque vim, Sardæ, aut Corneoli præsen-
 tia refringi. Comitiales etiam paroxisimos creditur
 impedire. In globulum politum redacta, oculoque
 imposita, ut aliæ gemmæ læves omnes, pulverulen-
 ta, & quævis alia, quæ in oculum inciderunt, si hinc
 inde volvatur, una secum educit. Ignem ex illa ex-
 cuti, ut ex cote aiunt, ac affricu ita calefieri, & ut
 vix credi possit.

*Ad comi-
 tiales.*

a De Onyche plura tradunt Georgius Agricola lib. VI.
de Natura Fossilium Cap. XX. Andreas Cæsalpinus
de Metallicis lib. 2. Cap. 26.

C A P. XCIV.

Imitatio Onychis, seu adulterium.

ONyx simplicior vix unquam solet ab aliquo imitari. Illa vero quæ corpus album à nigro distinctum habet quam sapissime: ut nempe cælarata, postea pro Cameo divendi possit. Fit autem hoc modo conchæ parvæ marinæ, quibus mulieres Italicæ ad fucum utuntur, in pollinem redigantur, ac in succum limonum, aliquoties per filtrum depuratum, ponantur, ita tamen ut succus tribus, aut quatuor digitis supra natet. Sinatur ita per decem dies succus bene coopertus in calore. Postea effunde succum, residuum aqua elue, ac tere in Porphiritide albumine ovi, prius optime conquassato, ac in formas proiicito. Postea non formatam partem externam, optime expolito, ut supra stratum nigrum optime, & dextre collocari possit, & fraus non cuius facile innotescat. Inter terendum alii colores optime triti addi possunt, ita ut Sardonyx hac ratione etiam fingi possit, nec minus aliæ gemmæ, aliive lapilli pretiosi.

*Camei
imitatio.*

C A P. XCV.

De Achate.

Proxima forma, & coloribus Onychi Achates. Onyx zonis ornata est, Achates nequaquam. Nam loco zonarum lineas, aut maculas variis coloribus, quæ variarum rerum imagines exhibere videntur, à natura mirabili modo exornatur. Inveni-

*Differen-
tia ab
Onyche.*

246 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
niuntur enim quæ nemora, flumina, arbores, ani-
malia, fructus, flores, herbas, nubes, & quicquid
excogitari possit non obscure referant. Celebratur
ab authoribus Pyrrhi regis Achates, in qua specta-
bantur novem Musæ, & Apollo cytharam tenens,
non arte, sed sponte ita discurrentibus maculis, &
coloribus, ut Musis quoque singulis redderentur
insignia, non secus ac si arte elaborata fuisset. Huic
similis est Achates, quam refert a Camillus Leonar-
dus Pisarenensis se vidisse. Quæ septem arbores in
planitie collocatas pulcherrime referebat. Ego
apud me servo Achaten, quæ non maior ungue me-
dii digiti, circulum ita exacte fusco colore nota-
tum habet, ut circino perfectior exarari non posset.
In circuli medio Episcopi cum mythra effigies ex-
acta apparet. Deinde si paululum invertatur alterius
imago visitur. Quod si iterum vertatur duæ imagi-
nes apparent, & mulieris, & viri; alioque modo in-
versa adhuc alia, ita ut aliquot effigies mirabili na-
turæ artificio in illa conspiciantur. Sed aliquæ ita le-
viter coloribus tinctæ sunt, ut perspicacem oculum
desiderent.

*Pyrrhi
Achates.*

*Achatis
mira for-
ma.*

*Differètia
à Jaspide.*

Differt Achates à Jaspide duritie, & lævore. Ja-
spis enim etsi omnes colores habeat, quos Acha-
tes, tamen mollior est, ac ex crassiori terrestri ma-
teria conflata, & Achate magis opaca, quæ ex te-
nuiori constat: ob quam causam exacte poliri à scul-
ptoribus potest. Jaspis semper pulverulentum quid
in se habere videtur, neque alia differentia est inter
Jaspidem, & Achaten. Interdum Achates semi-
translucet, quod in ea laudatur.

a Libro 3. Cap. 3. Specul. lapid.

C A P.

CAP. XCVI.

Genera, loci natales, & magnitudo Acharum.

Quia infinitis coloribus variat Achates, hinc fit multa nomina apud veteres habuisse. Vocatur enim Phassachates, Sardachates, Hæmachates, Cerachates, Leucachates, Dendrachates, Antachates, & Perileucos, Leonina quæ leonis pelli similis est, ac Italis *Brocatella* vocatur. Nomina partim à colore, partim à forma quam referunt, partim ab aliis gemmis, quibus admixta est Achates, dantur. Ab adnata illi Sarda, Sardachates, à colore albo Leucachates, à forma arboris quam refert, Dendrachates vocatur, & Corallachates à Coralli forma.

Brocatella.

Omniū pulcherrimas Achates nobis India mittit. Primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis dicuntur inventæ. Nunc in Germania sub ditione Landtgravii à Lichtenberg, non procul ab oppido Schindthutten, magna illarum copia invenitur, quæ ita interdum excellent, ut cum Orientalibus certare possint, & pro iis vendantur. Verum tales non ita passim sese offerunt. In agris reperiuntur. In Bohemia etiam non procul ab Argentina civitate Leucachates, punctulis nigris, vel purpurei coloris inspersis, quæ elegantissima est, reperitur. Achates tanta mole excrescit, ut pocula, & scyphi inde fieri possint. Pisis duæ crustæ ovatæ amplitudine ferme cubitali ad monumentum Gregorianum in campo Sancto dicuntur extare.

Q 4

CAP.

C A P. XVCII.

Natura, facultates, & proprietates Achatis.

*Ad cor, &
contagia.
Ad febres.*

OMnem Achaten venenis pestiferis, vipera-
rum, atque scorpionum ictibus adversari tra-
dunt complures. Cor enim recreat, ac adversus
omne genus contagii tuetur. Sitim Achates ore
contenta, manuque detenta febrientium æstus non
obscurè compescit. Narratur aquilam nido suo
Achaten imponere, ut pullos contra animalium ve-
nenatorum morsus tueatur. a Scribunt aliqui ru-
bram Achaten visum acuere, ac ab omni iniuria
defendere.

a De Achate multa Orpheus lib. $\alpha\epsilon\iota\lambda\theta\omega\nu$, laudes eius
quater repetens, quasi gemma maxima dignitatis.
Idem Psellus de Lapidum virtutibus (post caput 4.
huius libri citatus) affirmat Achatem oculorum flu-
xionibus, & capitis doloribus mederi, & sistere mu-
lierum menstrua, adversarique omni humida hy-
dropisi, tantumque virtutis siccifica ei inesse, ut &
aquam ebibere possit, & vas vacuum relinquere.
Quod ultimum falsum existimo.

C A P. XCVIII.

Dignitas, valor, usus, & fictio Achatis.

Olim in magna autoritate fuit Achates, nunc
multum dignitatis propter copiam illi discef-
sit, ut solent quæ nobis familiaria sunt in contem-
ptum venire. Nihil enim charum nisi rarum. Po-
cula adhuc hodie ex Achate fiunt, quæ si ex elegan-
ti, ac semiperspicuo Achate elaborata sint, sat ma-
gno æstimantur pretio, nec viliores sunt Sardoni-
che.

che. Vidi frustum duarum palmarum latitudine, cui Iulii Cæsaris imago, ac uxoris ipsius ita artificiose olim insculpta fuerat, ut octo millibus thalorum venditum fuerit. Sed antiquitas operis augebat pretium. Utuntur hodie Achate ad coronas precarias, quæ etiam virginum colla, & pectora exornant in Belgio. Ibi enim loco aurearum catenarum in luxu sunt, propter miram, quam habent variis coloribus, elegantiam. Onychis pretio æstimantur, si vero colores obscuri, aut aliis vitiis maculentur, illis viliores sunt. Artifices hanc vitro imitari solent, cui diversos immiscent colores. Sed facillime deprehenditur fraus, quod Achates limam respuat, ac illius superficiei, propter lævorem sordes non adhæreant.

C A P. XCIX.

De Beli Oculo, seu Oculo Cati, & Leucophthalmo.

Differt hæc gemma multum à Pseudopalo, quæ a Cardano Oculus Cati appellatur, & à b Garsia ab Horto describitur. Quia hæc prorsus opaca est, & Achatis species, peculiare tantum nomen habens, quia figura oculi, quasi arte depicta in ea distinctis coloribus apparet. Corpus enim gemmæ album est, in cuius medio nigrum quid pupillæ instar, ab iride dilutioris coloris obcingitur, ut plane Oculus videatur. In Pseudopalo non ita colores distincti sunt. Sed quia ex parte pellucet, ac intus colores aliqui ut in oculo felis, vel cati scintillant, nomen hoc illi datum est. Solet hic maiori pretio, quam Achates divendi, quia non tanta copia haberi potest. Oculis imprimis putatur salutaris, quia eos ab omni iniuria tuetur, ac à pulveribus, aliisque sordibus liberat, si illis imponatur, & huc illuc vol-

*Pseudopali
differentia
à Beli ocu-
lo.*

250 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vatur. Una enim omne impedimentum educit.
Fuit Beli Oculus olim Assyriorum Deo dicata.

*Lycoph-
thalmus.*

Huic similis videtur Leucophthalmus (ego lego
Lycophthalmus) gemma de qua c Plinius lib. 37.
cap. 2. rutila alias, oculi speciem candidam, nigram-
que continet, & mox sequenti capite. Lycophthal-
mos quatuor est colorum, ex rutilo, & sanguineo in
medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi,
illis per omnia similis. Triophthalmos d Plinii tres
oculos habet, & proculdubio ad Achatis species re-
ferenda est. Nam interdum oculorum effigie luxu-
riant.

*Trioph-
thalmos.*

- a Libro VII. de subtilitate.
- b Libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 54.
- c Hic Plinii locus male ab Auctore est citatus, nam ha-
betur lib. 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.
- d Libro 37. cap. XI. littera b.

C A P. C.

De Iaspide.

Iaspis, ut dixi, ab Achate non differt, nisi quod
mollior sit, & propterea non ita exacte poliri ut
Achates possit. Causa est impurior, & crassior ter-
restris materia unde coaluit. Omne genus coloris
recipit ut Achates. Notissima gemma est, neque
tam perspicua, quam Achates, ut plurimum viri-
dis. Quo Smaragdo vicinior, eo nobilior.

C A P. CI.

*Genera, loci natales, magnitudo, & mixtio cum
aliis gemmis.*

Propter colores varios quos habet Iaspis diversa
habet nomina, aut in diversa genera discernitur.

Alo-

A loco ubi reperitur etiam illi nomina data sunt. Deinde à commixtione cum aliis gemmis, à fumi, terebinthinæ, aëris, & rosarum colore, Capnitis. Therebinthiufa, Aëriufa, & Rosea vocatur. A loco natali Thermoduntia, Phrygia, Thracica, Calcidica, Assyria, (alias Grammatias, vel Polygrammos virens, & Smaragdo quadantenus similis pellucens crassiori tamen materia, purpureum quoddam in se continens, albaque linea interdum signata) Persica, Cappadocica, Indica, Cypria, Americana, & Germanica vocatur. A commixtione cum Achate Jaspachates, cum Onyche illa quæ nivem imitatur, ac Crystallo similis est (quam hodie Calcedonium vocant) Jasponix à Plinio appellatur. Quæ cum Sarda miscetur Sardo Jaspis dici potest. Cum variis enim gemmis coalescit. Habeo unam quæ Amethystum, Sardam, Calcedonium distinctis locis in se habet. Invenitur in multis Germaniæ locis. Coræ in Misnia effoditur sanguineo, & flavo colore, ad strygam è duobus Lygiorum montibus Turcoidi non absimilis (Borea forte Plinii) & ad Salam nigra rubens, item ad Pagum Cauffungam rubra, sed spuria, multisque aliis in locis extrahitur. In Bohemia rubras, sanguineas, purpureas, albas, variisque coloribus intermixtas, ac pulcherrimas, mirabilique naturæ artificio compositas, collegi quamplurimas. Tanta mole reperitur, ut magnæ statuæ ex ea elaborari possint.

Borea.

CAP. CII.

Natura, facultates, & proprietates Iaspidis.

Iaspidi ratione coloris ab authoribus diversæ facultates tribuuntur. Rubicunda mirifice sanguinis fluxum cohibet, non solum è naribus, & hæ-

Ad sanguinis fluxum.

mor-

252 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
morrhoidibus, verum è vulneribus fluentem. Sed
ea eligenda, quæ sanguinis instar, per totum cor-
pus absque alio colore rubet. Testari possum me,
qui alias lapidibus, & gemmis tantas vires, quan-
tas vulgus solet, non tribuo, cum in Phrisia Orienta-
li apud Illustrissimum Baronem à Kniphausen ad
aliquod tempus degerem, credibile vix de Jaspidis
viribus observasse. Nam cum ancilla dominæ fluxu
mestruorum ita laborasset per aliquot dies, ut nul-
lo modo sisti posset. Jaspidem rubram quam Do-
minus multis annis, ut aiebat, apud se habuerat,
impolitam, & rudem femori alligari iussi. Quo fa-
cto, subito mensium fluor substitit, nec rediit. Alius
ex ipsius familia cum in pede vulneratus esset, nec
sanguinis fluxus cohiberi posset, admoto lapide,
extemplo impeditus fuit, licet vulnus non tegere-
tur. Memini me virginem Pragæ curasse, quæ sex
annis hæmorrhagia laborauerat, ita vehementer,
ut vix unquam hebdomada præteriret quin aliquo-
ties illi sanguis efflueret. Hæc cū nullis remediis iu-
vari posset, à me consilium petiit. Qui præter-
missis aliis omnibus, quæ à medicis præscribi so-
lent, utpote quibus ad nauseam iam diu usa fuerat,
Iaspidem, cuius facultas ad huiusmodi symptomata
mihi experientia nota erat, illi commodato do, ut
collo appensam gerat. Paret illa, sanguinisque fluxus
ilico sistitur. Gestat per aliquot hebdomadas, nec
redit fluxus. Cum itaque se prorsus curatam opi-
naretur, deponit gemmam, post paucos dies redit
fluxus, iterum appendit Jaspidem, cuius beneficio
mox liberatur. Cum vero singularem huiusmodi
facultatem, & divinam miraretur (ut mihi retulit)
experiendi gratia aliquoties à collo deposuit gem-
mam, ac semper animadvertit redire fluxum, nec
curari, quin iterum appenderet. Observavit tamen
non

*Experien-
tia Iaspi-
dis.*

non statim seposita Jaspide redire, sed post multas prius elapsas hebdomadas, appensa tamen, statim sisti, ita ut nulli aliæ causæ fluxus inhibitio ascribi ab illa potuerit quam Jaspidi. Tandem cum per aliquot menses à corpore gemmam deposuisset, nec unquam hæmorrhagia rediisset; mihi gemmam reddidit, ac affirmavit per semianni spatium se liberam fuisse. Postea cum illam sæpius convenirem, affirmavit non redire amplius fluxum, ac se omnino curatam esse. Tribuunt alii etiam viridi Jaspidi, quæ maculas rubicundas habet hanc facultatem, sed ego quod multoties expertus sum refero. *a* Viridis collo ita appensa, ut circa ventriculi orificium pendeat, stomachum firmare, nauseam, vomitumque prohibere, ac calculos, urinamque pellere traditur. Jaspis omnis conceptum firmat, partumque femori alligata promovet. Gestata febres, & Hydrops quæ vel à debili concoctione, vel à sanguinis nimio fluxu oriuntur, ne fiant, corroborando ventriculum, & sanguinem sistendo, prohibet. Novus medicus etiam epilepsiam viridem Jaspidem arcere affirmat, idque & nunc à multis asseritur, qui si circa ensiformem cartilagine per diem, & noctem ab epileptico gestetur, aiunt si sudore corripitur liberari à paroxysmo, sin minus emori, idque multoties fuisse probatum. Vi-res has omnes augeri putant, si argento includatur, non alteri metallo. Cogitationum etiam tumultum, inconstantiam, quæ ex sanguinis impetu oritur prohibet. Calculi etiam generationem si portetur omnino arcere vulgo creditur. In quem scopum insculpitur illi scorpionis figura ea hora, qua Sol scorpionem ingreditur. Hoc enim tempore dum scalpitur putant à cælo peculiare vires ad calculum prohibendum suscipere, sed figuram quæ

Ad impediendum abortum.

Ad epilepsiam.

Ad cogitationes.

Ad calculum.

neque

254 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 neque qualitas, neque substantia est aliquid posse,
 & superstitiosum, & stultum est existimare, ut suo
 loco in titulo quales vires gemmæ habeant explica-
 vi. Jaspis Grammatias, aut Polygrammos appella-
 ta, quæque virens Smaragdo persimilis est, ac pur-
 pureum in se quid continere videtur, albaque cin-
 gitur linea ad venena quævis, ut & aliæ omnes ad
 venena quævis pro amuleto gestatur. Grammatias
 si albas duas lineas decussatim, ut crucis figuram
 referant, habeat, prædicatur, ferentem contra aquæ
 iniurias, & submersionis periculum tueri. Cruci-
 feræ Jaspides quæ in Misnia inveniuntur virides,
 quales multos in scrinio rerum exoticarum apud
 ducem Saxoniam vidi, eandem ad aquæ pericula di-
 cuntur habere facultatem. Casum impedire, &
 excipere Jaspidem gestatam, ac sudorem compesce-
 re multi credunt. Jaspis dragmæ pondere devorata
 menses sistere scribitur.

Gramma-
 tias.

Ad vene-
 na.

Crucifera
 Jaspides.

a Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 18. Iaspidis Viridis memi-
 nit. Cuius hæc sunt verba: Iaspis Viridis proprietate
 quadam, velut alia multa, collo suspensus stoma-
 chum & os ventriculi iuvat, annulis quoque qua-
 dam imagine insculptus alligatur, sicut Nechepson
 Ægyptiorum Rex prodidit: ego autem experientia
 compertum habeo, amuletum ex eo collo alligatum,
 ut os ventriculi attingat, nihil segnius agere, ac si
 imaginem sculptam habeat, quam tradit Neche-
 pson. Author noster (cap. 26. lib. 1.) ut Aëtius opti-
 me animadvertit, rationibusque summis probat,
 Imagines, & characteres, nullas vires lapidibus in-
 fundere.

C A P.

CAP. CIII.

Dignitas, usus, valor, & imitatio Iaspidis.

JAspides propter colorum varietatem, & elegantiam, variasque imagines quas exprimunt, quibus tanquam picturis ludit natura, ut olim non in minori autoritate quam Achates fuere, ita & nunc nisi in tanta copia reperirentur essent. Olim Grammatias quæ apud Indos reperiebatur, ac aliquid purpurei admixtum interiecta alba linea habebat, cæteris præferebatur. Secundum locum habebat quæ roseum quiddam nacta erat. Tertium quæ Smaragdum imitabatur. Quartum quæ sereni cæli colorem referebat. Nunc Orientalis Jaspis, quæ subcæruleo, viridique colore obscura, sanguineis punctis conspersa est, cæteris omnibus præfertur. Hæc si semiperspicua est, vulgo Heliotropii nomen habet, de quo Jaspide sequenti capite agam. Jaspis ad sigilla, hominum effigies, cochlearia, pocula, cultrorum capulos, coronas precarias, variasque res alias formandas, in usu est. Jaspis Achatis pretium non superat, quia illius elegantia cedit. Quæ tamen à natura variis coloribus, figuris, aut imaginibus ornata est, venditoris arbitrio æstimatur. Habeo tales quam plurimas quæ mihi tam gratæ sunt, ut iusto, & ordinario pretio non sint venales. Vidi in scrinio Imperatoris Rudolphi secundi Domini mei clementiss. quasdam, nemora, palustria loca, arbores, nubes, & flumina ita naturaliter referentes, ut procul aspicienti non lapis, sed pictura putetur. Hæ ab Imperatoria Maiestate in tanta autoritate sunt, ut ex compluribus, quæ diversos colores habent, invicem rite applicatis, mensæ supremum folium extrui iusserit. Id variis gemmis exornatum,

Heliotropius.

Usus.

Pretium.

Mensa Rudolphi II Imperat.

256 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
natum, variorum locorum, fluminum, arborum,
montium, civitatum, ac nubium figuras picturæ
instar ita exacte refert, ut non satis quis naturæ ar-
tificium, & artificis diligentiam, solertiamque ad-
mirari possit. Jaspides enim ita connectere potuit,
ut connectionis lineæ vel non appareant, vel ad
rem faciant, picturæque munere, dum extremos
arborum, ædificiorum, vel montium ambitus fa-
ciunt, fungantur. Multis annis laboratum fuit ut
opus dictum absolueretur. Id cum pretiosissimum
sit, quia multis aureorum millibus constat, ac ad-
mirandum, quod naturæ artificium, ac artificis so-
lertiam ostendet, inter mundi miracula recenferi,
ac cum templo Dianæ Ephesiæ comparari absque
iniuria potest. Jaspides itaque ut aliæ gemmæ, quæ
figuras sibi à natura inditas habent, inæstimabiles
sunt, ac venditoris arbitrio pretium illarum com-
mittendum est. Jaspis quia copiose invenitur imi-
tationem non meretur. Imitari tamen vidi à milite
Hastato Imperatoris ita artificiose, ut non nisi duri-
tie cognosci potuerit. Credo ex gypso, calce, lapi-
dum pulvere, & sero lactis, addito glutinæ massam
fuisse. Hanc variis tingebat coloribus, deinde dum
pro mensæ folio Jaspidem imitari vellet, inter qua-
tuor ligna quadrangula, ne ad latera efflueret ma-
teria, ponebat massas variis coloribus tinctas, pul-
tisque instar diffluentes, atque antequam indure-
scerent, bacillo hinc inde ducto movebat, eoque
modo colores, tanquam per anfractus, ducebantur,
venasque naturales Jaspidis referebant. Pote-
rat idem artifex quas volebat figuras ita formare:
imo lapidem à se factum, & politum excavare, ac
frustum alterius coloris ad libitum inferere, quod
ita coalescebat, quasi ab initio illi commixtum
fuisset. Ex huiusmodi artificiosis lapidibus colum-
næ,

*Imitatio
Jaspidis.*

næ, ac statuæ fieri possunt, multo elegantiores Jaspidibus, quas longa ætas duriores reddit. Fortassis antiqui simili usi sunt artificio.

CAP. CIV.

De Heliotropio.

Heliotropius gemma à Sole nomen habet, ἥλιον Solem, τροπῶν versionem significat. Causam nominis explicat a Plinius, quia videlicet in vas aquæ proiecta, fulgorem Solis accedentem percussu, sanguineo mutat, maxime Æthiopica. Gemma est viridis sanguineis punctis, vel venis distincta, ac hodie Jaspis Orientalis vocatur, apud nonnullos pristinum nomen retinet, præsertim cum ex parte translucet. Hac enim ratione peritiores gemmarii à Iaspide distinguere volunt.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.

CAP. CV.

Genera, loci natales, magnitudo, & quomodo nascatur Heliotropius.

Vllioribus Jaspidibus, & Prasii adnascitur, vel innascitur, aliquando mater Prasii, vel Smaragdi, aliarumque viridum gemmarum est. Aliquæ sunt Indicæ, Æthiopicæ, Africanæ, & Cypriæ, a teste Plinio. Germania & præcipue Bohemia illis non caret. Afferuntur etiam ex India Orientali. Tanta magnitudine reperiuntur, ut sarcophagi, quibus mortuorum corpora teguntur, inde excindi possint. Vidi enim in cathedrali Ecclesia D. Donatiani nobilissimæ urbis Brugensis patriæ meæ, post summum altare, huiusmodi Heliotropium. Ea

Heliotropii magnitudo. Bruga.

258 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ex Italia advecta fuerat, ac postea, cum, qui se re-
formatæ religionis vocant, templa spoliarent, fur-
to ablata est. Paucis hæc gemma nota erat.

2 *Loco, capite precedenti, citato.*

C A P. CVI.

Dignitas, valor, & usus Heliotropii.

Lapis iste, aut gemma, si à Jaspide distinguitur,
maiores habet Jaspide auctoritatem, nisi illa
imaginibus à natura formata sit, tum enim, ut dixi,
quovis pretio æstimari potest. Poculum ex hoc la-
pide efformatum 200. thaleris vendi potest. Mi-
nores duplo cælaturæ pretium raro excedunt, hac
ratione Jaspidibus vulgaribus paulo nobiliores. Ex
hac gemma, ut ex Jaspide varia efformantur.

C A P. CVII.

Natura, facultates, vires, & imitatio Heliotropii.

Plinius ait, ut antea monui, gemmam hanc in
vas aquæ deiectam, fulgorem Solis accedentem,
percussu sanguineo mutare. Alii positam in aqua
radiis Solis opposita, efficere, ut illa ebulliat, ac in
nebulam versa, postea in guttas pluviales resolu-
tur. Nonnulli etiam existimant impedire, quo mi-
nus gestans, à præsentibus conspiciatur, quod ta-
men Plinius, à magorum impudentia fictum, non
approbat. Certum enim est nullam gemmam id
efficere naturali sua facultate posse. Effectus etiam
prædicti de Sole à nostri seculi Heliotropio non fi-
unt, ita ut veterum Heliotropius vel alia fuerit, vel
illi falso huiusmodi facultates adscriptæ fuerint.

Hodiernam Heliotropium, omnes vires Jaspidis
habere,

habere, nemini dubium esse debet. Venenis enim resistit, sanguinem undecunque fluentem sistit, calculi generationem prohibet, ventriculi coctionem auget, & epilepsiam arcet. Fingitur ut Jaspis, sed rarius, quod variis imaginibus, & coloribus non luxuriet ut illa. Dum viridi colore, ac sanguineis guttulis caret, Heliotropii nomen non habet, & ad aliud genus gemmæ referri debet.

CAP. CVIII.

De lapide Nephritico.

UT Heliotropius inter Jaspidis species numeratur, ita etiam lapis Nephriticus. Deinde ut variis coloribus Jaspides habentur, ita etiam lapides Nephritici. Ea differentia inter Jaspidem, & Nephriticum statui potest, quod hic durior sit Jaspide, & nunquam quicquam rubedinis in ipso conspiciatur: deinde quod non exacte poliri possit. Semper enim ipsius superficies pinguis quasi oleo inuncta esset, videtur. Raro hic lapis in se duos colores habet: plerunque uno tantum colore, etiamsi magnus sit, tingitur, ac fere semper is color in ipso spectatur, qui ex albo, & viridi simul mixtis coeuit. Dum in planitiem non crassiolem minimo digito redigitur obscure transparet, vocatur ab Italis *Osiada* à sciatica, quod gestatus illam curare credatur. Belgice *een kalsvvee*, & Germanice *ein kalsvryn*, Gallice *rne Siadre*, corrupto vocabulo Italico.

CAP. CIX.

Genera, loci natales, magnitudo, & quomodo nascantur.

SI colorum diversitas varia genera constituit, varia erunt Nephritici lapidis genera. Inveniuntur enim ex albedine virescentes. Viriditas autem interdum subflava, interdum subcærulea videtur, plerunque ex viridi; albo, flavo, cæruleo, & nigro colore mixtio est; non quod omnes isti simul miscantur, sed aliqui tantum. Hinc fit tam diversi coloris inveniri. Habeo apud me multa genera, inter cæteros unum Crystalli instar, sed alba nebula perspicuum quem à viridiori, cui adnatus erat, separari iussi. Solet Jaspidi, aut Prasio interdum adnasci. Sæpius tamen solitarius (ut Cotes in agris) coalescit. Tanta mole invenitur, ut pocula inde fieri possint. Adfertur ex nova Hispania. In nonnullis etiam Hispaniæ locis, & in Bohemia reperitur, sed paucis adhuc notus est. Quia à lapidariis imperitis, vel pro Smaragdo Prasio, vel pro Jaspide habetur.

CAP. CX.

Natura, proprietates, facultates, dignitas, valor, & usus Nephritici lapidis.

ET si Nephriticus lapis inter gemmas locum habere non deberet, quia visui non adeo grata est, tamen propter mirandam, & stupendam multorum experientia approbatam facultatem, summam habet apud Principes, & Regulos auctoritatem. Vidi frustum apud gemmarium Imperatoris Rudolphi Domini mei clementissimi, mille sexcentis

tis thaleris coemptum, ex quo poculum satis amplum formatum fuerat. De hoc lapide hæc, scribit Nicolaus Monardes medicus Hispalensis. Nephriticum lapidem gestant Indi variis formis effigiatum, alios piscium forma, alios avium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos sphaularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare etiam olim, adversus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commendatur, solebant. Sed eius præcipua laus est ad Nephriticos dolores, & calculum expellendum, & arenulas. Nobilis mihi notus unum habet, cui nullum alium comparandum vidi, nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, ut metuens ne ei noceat tanta eieccio, interdum eum deponat, nullumque amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim levatur, aut minuitur dolor, multarum arenularum, atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam facultate præditus est, ut ab eiusmodi dolore præservet gestatus, renum calorem mitigando. Ducissa Beiar ter brevi temporis intervallo Nephriticis doloribus afflictæ, armillam ex eo lapide sibi confecit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore, quod decennium superat, eo dolore nunquam vexata est. Alii multi senserunt idem levamen, eamque ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec uti initio, tam facile acquiri possunt; quod soli earum provinciarum Reguli, & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admirandæ sint illorum facultates. Hactenus Monardes. Ego Nobilissimum virum N. Dammannum ordinis aurei velleris Heroaldum (cuius atavi, nostræ familiæ ante multos annos iuncti fuerunt, & propterea agnatum meum) sæpe

Ad Nephritin.

262 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
referentem audiui, se Nephritico lapide, quem à
fratre in aula Philippi Hispaniarum regis degente
acceperat, plurimos qui nullis medicamentis cu-
rari poterant, subito lapide brachio admoto circa
carpum, ubi interna manus pars initium habet, non
sine medicorum admiratione curasse. Erat lapis ob-
scure viridis, opacus non secus ac si quis viridi co-
lori nigrum immiscuisset. Punctula etiam nigra in
ipso ut in Ophite conspiciebantur. Argento illum
includi iusserat, ita enim maiorem facultatem ha-
bere asserbat. Istum omnibus aliis quos habebat
præferbat, Pragam missus ab Hispaniarum rege
ut aurei velleris ornamenta offerret principi Tran-
silvaniæ, venalem casu invenit Nephriticum lapi-
dem, vitriolo vulgari colore, & transparentia ita si-
mitem, ut vitriolum videretur. Efformatus is erat
instar columnulæ ad longitudinem medi digiti, te-
res, in altera extremitate duabus ansulis munitus, ut
adhærere facilius posset, carni insertus. Nam hunc
esse illum lapidem, quem nobiliores Brasilienses
cum in publicum prodeunt, labiis ab adolescentia
perforatis imponunt, asserbat. Quod profecto
solerti coniectura coniecit. Omnibus enim notis
respondet illi, qui à Gesnero describitur, & quem
Oripendulum appellat. Ab hoc Jaspide frustulum
abscindi iussit, quod mihi dono dedit, ac pro Ne-
phritico habebat, Pseudosmaragdi, aut Prasii genus
potius videtur. An vero Nephriticus lapis uri-
næ movendæ facultatem habeat, ut ille asser-
bat, nondum mihi constat.

Oripendu-
lum.

Lapides Nephritici in magno pretio sunt, quia
non facile haberi possunt. Vidi non maiores semi-
thalero qui 100. coronatis æstimati fuerunt. Pro il-
lorum viribus augetur pretium. Brachialibus in-
feri solent, ad mulierum ornamenta, morbosque
arcen-

arcendos, ut aliæ gemmæ, quas sanitatis appellant. Imitatio inutilis est, cum non elegantia, sed virium causa appetatur.

- 2 Clarissimus D. Augerius Clutius Medicinæ Doctor, & Botanicus insignis apud Amsterodamenses, totum libellum de Lapide Nephritico, sive Calſwee, eiusque facultatibus edidit.

CAP. CXI.

De Malachite, vel Molochite.

Molochites ad Jaspidis, vel Prasii species referri potest, opaca est maluæ instar viridis, unde nomen habet. Malua enim Græce *μαλέχη* vocatur. Venis albis plerunque ornatur, cæruleusque color intermixtus illi gratiam dat, ater, quo sæpe maculatur, illam deturpat. Invenitur in Cypro, in Misinia, & comitatu Tyrolensi, adnascitur fere chryso-

Locus ubi invenitur.

collæ, quam Germani *Berg grien* vocant. Habeo frustum, quod ex Malachite, ac chrysocolla coaluit ita, ut chrysocolla mater ipsius videatur.

CAP. CXII.

Genera.

Genera videntur posse constitui quatuor, ut primo contineantur, quæ plane absque aliis coloribus exacte foliorum maluæ recentium colorem referunt. Secundo quæ albas venas habent, ac maculis nigris inficiuntur. Tertio quibus cæruleus color distincte intermixtus est, ac si ex Lapide lazuli, & Molochite lapis constaret. Quarto quæ ad colorem Turcoidis accedunt: quas cæteris præstantiores existimo. Tanta magnitudine excrescit, ut

Magnitudo.

264 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
exigua pocula, aut cultrorum manubria inde fieri
possint. Palma manus maiorem nunquam vidi.

C A P. CXIII.

Dignitas, valor, & usus Molochitis.

Quia non admodum grata aspectui est Molo-
chites, exiguam habet authoritatem, raroque
annulis, aut auro fastus gratia includitur. Sanita-
tis causa cum aliis lapidibus ignobilioribus ad bra-
chialia admittitur. Prædicatur enim maximas ha-
bere vires, & facultates. Gestantem nempe defen-
dere ne tonitru, vel fulmine lædatur, ne in animi
perturbationem incidat, ne contagium ab alio ac-
cipiat, neve fascinetur, ob quam causam pueris ap-
penditur, qui hac ratione à terriculamentis diur-
nis, vel nocturnis, ac omni fascinatione tuti existi-
mantur. Superstitiosi, & magi qui se solos sapien-
tes opinantur Solis figuram lapidi insculpunt, ut ab
incantationibus, malis spiritibus, ac venenatis anima-
libus securi sint. Ad syncopen, sevos dolores com-
pescendos, hernias, & casus impediendos, pro amu-
leto habetur. Pulvis cum lacte propinatus fertur
cardialgiam, & colicam sanare, forte purgando.
Nam à quodam amico accepi sex granorum pon-
dere antimonii instar purgare, quod tamen nun-
quam experiri ausus fui. Idem pulvis adiecto melle
epotus, fertur menstrua promoveri, vulneribus in-
spersus sanguinem sistere, linteolo humido imposi-
tus, ac parti spasmo affectæ, applicatus, eundem cu-
rare. Nec non vino ardenti commixtus ulcera vi-
rulenta curare perhibetur. Puerorum convulsio-
nes arcet gestata, eosque à nocivis casibus tuetur.
Ventriculo etiam applicata. Cratone teste, eum
corroborat, nec immerito, cum a Galenus Jaspidi
viridi

*Ad toni-
tru.*

*Magorum
superstitio.*

*Ad synco-
pen.*

*Ad cardi-
algiam, &
colicam.*

*Purgandi
vis.*

*Ad spas-
mum.*

Epilepsiã.

*Ad ven-
triculi ro-
bur.*

viridi hanc facultatem tribuat, ac ista gemma olim pro Jaspide habita fuerit, & forte hæc illa sit, quæ ad ventriculi robur conciliandum ab antiquis ita decantata fuit. Achari pretio, & valore par est.

a *Libro IX. de simplicium Medicamentorum facultatibus.*

CAP. CXIV.

De Turcoide.

INter opacas gemmas omnium nobilissima est Turcosa, Turchina, vel Turchesia Germanice *em turkes*, omnibus nationibus eo nomine notissima, quod à Turcis ad nos feratur. Multi inter Jaspides numeratam olim existimant, eamque esse, quam a Plinius Boream, ac Græci *ιάσπης ἀρειζοει*, *Boreas.* alii Calaidem appellant, quamque b Mesues Feruzegi corrupto nomine (propter literarum vicinitatem in lingua Arabica) à peruzaa quod Turcoiden Arabica lingua significat, vocat. Colorem hæc gemma, ex viridi albo, & cæruleo compositum, habet, ac omnino exacte si præstans sit Æruginis colorem, quam vulgo viride æris vocant, refert.

Feruzegi.

a *Libro 37. Naturalis historia cap. 8. littera f.*

b *In descriptione Electuarii de Gemmis.*

CAP. CXV.

Genera, loci natales, & magnitudo.

TURCOIDIS duo genera statuuntur. Orientalis, & Occidentalis. Orientalem vocant cuius color ad cæruleum potius, quam viridem tendit. Occidentalem, quæ magis virescit, aut plus æquo albicat.

266 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
Reperiuntur primi generis in Persia, ac India Oriē-
tali, secundi in Hispania, Germania, Bohemia, &
Silesia ad Strigomum urbem in prato Isere. In Per-
sia lapidibus nigris adnascitur, quasi excrementum,
aut illorum transfudatio esset, ibique in maxima co-
pia reperitur. Raro nucis iuglandis quantitatem
excedere visa est. Tantæ magnitudinis fertur esse
in repositoio magni ducis Hetruriæ, ac in ea excul-
pta Caii Julii Cæsaris effigies esse dicitur. Ego ma-
iorem nuce avellana nunquam vidi. Porro Orien-
tales duplices sunt, aliæ colorem servant perpetuo,
illæque vocantur de rupe veteri, aliæ paulatim co-
lorem amittunt, ac viridescunt, ac de rupe nova vo-
cantur.

Magnitudo.

C A P. C X V I.

Natura, proprietates, & facultates Turcoidis.

Ad casum. **O**Culos, & spiritus corroborare gestata Turcois creditur. Maxime autem ad casum commendatur, quem ipsa excipere ne gestans lædatur ab omnibus creditur. Quæ sane facultas, & proprietas omnem rationem superat. Ego sancte affirmare possum me unam aureo annulo inclusam perpetuo gestare, cuius facultatem (si gemmæ est) nunquam satis admirari potui. Gestaverat eam ante triginta annos Hispanus quidam non procul à paternis ædibus habitans. Is cum vita functus esset, & ipsius suppellex (ut moris apud nos est) venum exposita esset. Inter cætera etiam Turcois exponebatur. Verum nemo (licet complures eo concurrissent, ut eam propter coloris elegantiam quam vivo domino habuerat, emerent) sibi empram voluit. a Pristinum enim nitorem, & colorem prorsus amiserat, ut potius Malachites, quam Turcois videretur. Aderat
tum

tum temporis gemmæ habendæ desiderio etiam parens, & frater meus qui antea sapius elegantiam, & gratiam ipsius viderant, mirabundi eam nunc tam esse deformem. Emit eam nihilominus pater, fatisque vili pretio, quia omnibus contemptui erat, ac præsentem non eam esse, quam Hispanus gestarat, arbitrarentur. Domum reversus pater, qui tam turpem gemmam gestare sibi indecorum putabat, eam mihi dono dat, inquit. Quandoquidem, fili mi, vulgi fama est Turcoidem, ut facultates suas exercere possit, dono dari debere, tibi eam devoveo. Ego acceptam gemmam sculptori trado, ut gentilitia mea insignia illi, quemadmodum fieri solet in Jaspide, Calcedonio, aliisque ignobilioribus gemmis, insculperet. Turpe enim existimabam, huiusmodi gemma ornatus gratia, dum gratiam nullam haberet, uti. Paret sculptor, redditque gemmam, quam gesto pro annulo signatorio. Vix per mensem gestaram, redit illi pristinus color, sed non ita nitens propter sculpturam, ac inæqualem superficiem. Miramur omnes gemmam, atque id præcipue, quod color indies pulchrior fieret. Id quia observabam, nunquam fere eam à manu deposui, ita ut & nunc adhuc eandem gestem. In casu admirandas illius vires (si ab illa procedant) observavi. Nam cum Patavio ubi Doctoratus gradum acceperam, eques redirem in Bohemiam, post Solis occasum conductitius comes, ut viam ostenderet, mihi semitam pedestrem ad latus viæ regię monstravit; in quam dum me equo committo, ac per aliquod spatium progredior, in tenebris sistitur equus, nec progredi ulterius vult. Comes vocatus puteum in media semita esse asserit, propterea mihi redeundum esse (angusta enim erat semita). Dum equum vertere conor, vacillat, ac sinistrum pedem extra semi-

268 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
femitam ducit, qua erat via regia. Illico deprehendo casum, & in ipso casu me ex sella in viam proiicio, quæ femita inferior erat ulnis ad minus decem. Cado in latus, ac equus iuxta me in tergum. Comes quod neque clamarem, neque loquerer me oppressum ab equo existimabat. Sed incolumis eram, nihilque prorsus damni acceperam, rursusque ascenso equo iter persequor. Mane dum manus lavarem, Turcoidem in duo frustra fractam deprehendi, ac fere quartam totius corporis partem à reliqua separatam. Maiorem itaque gemmæ partem alteri annulo committo, ac iterum per aliquot annos gesto. Cum vero quodam die ex flumine longiori hasta onus aliquod elevare supra vires tentarem, subito ossa pectoris strepitum, & sonitum quasi costa diffringeretur, ediderunt, mihi que obrusus quidam doloris sensus circa costas obortus est. Dubitabam, num aliquid ruptum esset, tandem deprehendi inferiorem, & ultimam costam parum suo loco esse motam, ac sub penultima finem ipsius pulsum, & detrusum. Quia vero exiguus dolor aderat, nihil applicavi loco affecto, ac eodem die non citra admirationem, Turcoidem meam, iterum in duas partes ruptam animadverti. Verum minor particula vix canabini seminis magnitudinem excedebat. Quia vero metuebam ne excidens, etiam maior pars liberior facta excideret. Maiorem partem quæ fere integra gentilitia signa adhuc reservat, alteri aureo annulo imponi curo, ac nunc eundem adhuc ita gesto, ut nunquam à digitis deponam. An autem casu infortunium, & gemmæ fractio simul concurrant, incertum, aliis aliter opinantibus. Hoc certum est naturaliter casus noxam gemmam hanc neque impedire, neque in se transferre posse. Occulto itaque agenti, id est, spiritibus bonis, vel malis Deo volen-

volente, vel permittente (ut in capite de gemmarum viribus explicavi) huiusmodi vires tribuendæ sunt. Si accesserit superstitio, malis, si nulla, bonis. Ego sancte affirmare possum me nunquam (qui non facile tantas vires, ut vulgus facit, gemmis tribuo) credidisse, ut nec nunc credo, tale quid naturaliter Turcoidi posse contingere. Mutatio coloris naturaliter fieri potest. Nam cum non adeo dura sit gemma facile à vapore, & halitu qui per poros cutis perpetuo transpirant, vel pulchrum, vel absurdum, & deformem colorem accipere potest. Quod vero vita defuncto domino colorem, & decorem amittat, ac ipsius sortem lugere videatur, omnem humanum captum superat, ac metaphysicum quid est, ut de casu dixi. Verum id non omnibus Turchesis contingit. Sed quid si illa Turcois, quæ facile colorem mutat, & cuius paulo ante mentionem feci, à falsis vaporibus, & halitibus qui perpetuo è viventis corpore transpirant afficiatur, ac ab iis pristinus color revocetur. Quemadmodum, experientia teste, emendari colorem Turcoidis aceto, & sale armoniaco, quo abundat sudor, & halitus per cutis poros transpirans, multis notum est. Certe ego hanc causam naturalem esse, cur color emortuo domino pereat, & novo recuperato, restituatur, autumo. Non quod domini mors causa sit, sed quod domino mortuo à nullo gestetur, neque amplius ab effluviis, & halitibus corporis, color ipsius vividus cõservari possit. Animadverti, cum icteritia, vel obstructionibus laborassem, & iam corpus sudoribus transpirabile, ac bene constitutum esset, meam Turcoidem pulchriorem esse, ita ut mihi valetudinis index sit. Opinantur nonnulli Turcoidem horologii vicem præstare, ac diei horas, si ex filo, indice, & pollice comprehenso, intra

An Turcois horas signet.

vitri

270 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vitri concavum palmaris vel minoris latitudinis
pendeat, ostendere. Tot enim pulsus ad latera vitri
verberare, quot horæ diei ab horologio percussæ
fuerant. Mirum profecto à vanis, & in rerum natura
parum versatis hominibus id credi. Suspensus enim
hac ratione lapis, à manu regitur, ac manus ab ho-
minis imaginatione, qui dum tot pulsus, quot veri-
similiter expectat, animo concipit, consentit ma-
nus, ac vix perceptibili motu agitatur lapidem, donec
numerus pulsuum expletus sit. Horæ non à natu-
ra, sed ab homine institutæ sunt, ac diverso modo
in diversis provinciis computantur. Lapis vero ab
homine tale quid ordinatum fuisse, quomodo abs-
que anima scire potest? Deinde quo pacto se accom-
modare ad diversas provincias, quæ diversis modis
horas computant, absque cognitione poterit? In
aliquibus enim à diei initio, in aliquibus à noctis
initio, & in nonnullis à media nocte fit horarum
computatio. Profecto animam, hominis anima sa-
gaciorē habere deberet, cum ne ille à se institutas
horas, semper scire possit, & propterea horologia
ipse invenerit, & constituerit, quibus tēporis quan-
titate elapsam metitur. Nonnulli concedunt natu-
ralem, & ut horas diei pulset non habere facultatē,
sed certorum verborum obmurmurationem adhi-
bendam esse, qua adhibita lapis suum officiū faciat.
Id præsentē me aliquoties factitatum fuit. Sed neq;
verbis, aut spiritibus colludentibus, neq; lapidi, sed
manui, ut ante dixi causam motus tribuebā. Exper-
tus enim postea, quoties volebam, lapidē tam recte,
ut nullus prorsus motus in manu mea observari po-
tuerit, verberare cōēgi. Valeant itaque vanæ vano-
rum hominum, & magorum imposturæ. Celebra-
tur præterea Turcoidis gestatio ad oculorum, capi-
tisque dolores leniendos, & impediendos, ac à non-
nullis

*Ad capitis
dolores.*

nullis inimicitias extinguere, ac inter virum, & uxorem amorem reconciliare creditur.

- a Narrat Franciscus Rueus lib.2. de Gemmis cap. 18. se vidisse similem Turchinam ob colorem amissum, à quodam vili pretio emptam, quæ Domino mortuo omnem splendorem amiserat, & velut rimam contraxerat: quæ postea ad pristinum splendorem rediit, quasi sensu quodam percipiens novum Dominum invenisse.

CAP. CXVII.

Dignitas, valor, & usus Turcoïdis.

TAntam auctoritatem apud viros habet Turcoïsis, ut nemo, nisi elegantem aliquam nactus fuerit, manus bene ornatas, suoque luxui satisfactum putet. A fæminis enim nunquam gestari solet. Admodum magno pretio non venditur; quia magna illarum ex Oriente adfertur copia. Color præcipuus pretii index, considerant tamen gemmarii, num color constanter sit permanfurus, eo enim casu, carior est, quam ea, quæ colorem mutat, vel potius paulatim amittit. Quæ avellanæ magnitudinem æquat, ac coloris gratiam habet, cœlique serenitatis instar, nullisque venis nigrioribus obscuratur. 200. thaleris vendi, aut etiam pluris potest. Minores viliores sunt, ac corporis latitudo pretii quantitatem constituit. Pisi maioris quantitate decem thaleris vendi possunt. Cæteris præfertur, quæ æruginis depuratæ colorem exacte refert, ac cærulei lactescentis virorem oculis gratum ostendit. Alii qui venas nigras habent, aut plus æquo virides, aut lactescentes sunt, prorsus contemnuntur tanquam viribus carentes. Mauritani Turcoïdem, quam

Pretium.

Qua præferenda.

Viliores.

peru-

272 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
peruzegi, vel perozaa vocitant, in medicum usum
recipiunt. a Mesues in electuario de gemmis, gem-
mam peruzegi præscribit, quam interpretes Sma-
ragdum putant: sed magno errore, ut Garcias ab
Horto notavit, quia Turchesam intelligi vult eam,
quæ Arabice, ut codex Mesues habet, Peruzegi scri-
bitur, mutata nempe F, littera in P, quæ affinitatem
magnam habent.

a *Quam Smaragdi interpretationem sequuntur Vale-
rius Cordus, Ioannes VVeckerus, Ioannes Renodaus,
& Ceteri Nooterici, sed male ut Auctor ex Garcia
ab Horto lib. 1. Aromatum, & simplicium historia
cap. 48. clare demonstrat, quod idem suboluisse vi-
detur Bellunensis in eadem compositione, & V. Cl.
Claudius Salmasius libro (cap. 62. huius libri) cita-
to, fol. 1130.*

C A P. CXVIII.

*Imitatio Turcoïdis & correctio si color eva-
nerit.*

Turcoïdem apprime vitriarii Veneti Venetiis
imitantur. Vidi Gallum qui ita dextre imitari
potuit ex alia materia, ut à vera gemma propter ve-
nulas nigras, quas illi inferebat, cognosci non pos-
set. Pro factitiis illas vendebat, ac satis magno, pro-
pter elegantiam, pretio. Puto chryfocollo nativa, ac
aqua lapidescente adiectis paucis aliis illum usum
fuisse. a Ut amissum colorem recuperet, nonnulli
solvunt colorem transmarinum aqua chrysulca, ea-
que distillatione abstracta, reliquias superstites ex-
ficcant, iisque Turcoïdem fricant. Alii aquæ chry-
sulcæ imponunt, ac abstersum aceto parum com-
mittunt, deinde in aquam frigidissimam mergunt,
tum

*Emenda-
tio.*

Turcoïdis.

LIBER SECVNDVS. 273
rum enim coloratior fit. Verum istis artibus paulatim intrinsecus color in cutim trahitur, evanescit, ac gemma ingrator, & vilior redditur. Rectius oleo vitrioli cutis superior exeditur, ut subiectus color elegantiozem gemmam faciat.

a Turcoidem Nostrates hoc pacto ab immunditie purgant. Accipiunt Smyridem lapidem (plerumque vero apud nos in officinis eorum invenitur, qui Aurifabrorum instrumenta Vendunt, Belgiceque vocant afftreck-steen) eoque superficiem exteriorem fricant. Scabrities autem illa, quæ remanere solet, levior redditur, si terra Tripela, uti vocant, inspersa, bacillo adhibito diu fricueris. Iudicant vero nativum colorem revocari posse, si casum colorem interne effundat, alioquin operam lusurus.

C A P. C X I X.

De lapide Lazuli.

Opacus est hic lapis Saphiri colore, aut florum Cyani, aureis punctulis, aut flammulis exornatus. Hunc a Plinius videtur Saphirum vocare: quia Saphirum nusquam pellucidam facit, & aureis punctis collucere scribit, quæ profecto nostro Saphiro pellucido non conveniunt, sed optime lapidi Lazuli. Nonnulli à Plinio Cyanū vocari existimant, quia Græce eo nomine vocatur, sed Plinii Cyanus nostra Saphirus videtur. Quia eam adulterari maxime tinctura tradit, idque in gloria regis Ægypti ascriptum fuisse, qui primus eam tinxit. Opacæ vero gemmæ cum tingi non possint, nisi earum superficies conspicua tegatur; (ac ita potius tectæ, quam tinctæ dicantur) perspicuæ vero, ut hodie fit elegantissime supposito illis colore, ita tingantur,

Cyanus.
Saphirus.

274 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tur, ut color internus corpus subeat. Verisimile
est Plinium Cyani nomine non lapidem Lazuli, sed
Saphirum nostrum intellexisse.

*Differen-
tia à lapi-
de Arme-
nio.
Nomina.*

Differt ab hoc lapide lapis Armenius. Hic enim
non ita durus est, & facile in pulverem cum friabi-
lis fit reducitur: deinde auri venas, aut puncta non
habet. A Plinio caruleum vocatur, à Græcis $\lambda\theta\theta$
 $\alpha\rho\mu\epsilon\nu\iota$, à Germanis *Bergblau*, utile pictoribus pro-
pter colorem. Lapis Lazuli à Græcis $\kappa\upsilon\alpha\nu\delta\varsigma$ $\lambda\theta\theta$,
à Latinis *caruleus lapis*, ab Arabibus *Hager* aut *azul*,
unde nomen Asuri, aut Lazuli deductum est, ap-
pellatur. Ex hoc lapide fit color ille Cyaneus, quem
Ultramarinum vocant, auro pretiosior, ut postea
docebimus, asurum vero ex lapide Armenio. Qui
colore elegans quidem est, sed facile mutabilis, &
tandem virefcens, neque in ævum durans, ut alter
de quo postea fufius.

a Libro 37. *Naturalis historia* Cap. 9. littera e. f.

C A P. C X X.

*Genera, loci natales, magnitudo, & quo-
modo nascatur.*

Genera tantum duo sunt, fixus, & non fixus in
igne, nisi quis ratione loci ubi inveniuntur plu-
ra constituere velit. Inveniuntur enim in variis re-
gionibus, ut in Africa, Asia, & etiam Germania. Il-
lius mater lapis Armenius, qui in fodinis aureis re-
peritur, interdum est, quia ab ea tantum coctura
differre videtur, quemadmodum omnes lapides ex
molliori materia indurantur. Excrescit in tantam
magnitudinem, ut cultrorum capuli, & cochlearia
inde fieri possint: maiores raro vidi. Plinius Cya-
num, & lapidem Armenium, seu caruleum in
Ægy-

Ægypto, Cypro, & Schytia nasci scribit, sed num ille Saphirum nostrum, aut lapidem Lazuli Cyanum vocet, non plane constat. Fixus lapis Lazuli, hoc est, qui igni impositus colorem non mutat, hæc enim legitimi proba est ex Oriente fere adfertur. Non fixus in Germania reperitur, ac vulgo *Lasurstein* vocatur, ac is medius est inter lapidem Armenium, qui friabilis est, & lapidem Lazuli cui duritie par est. Ex fixo ultramarinus color, ex non fixo, ille quem vocant *Afurblau* separatur. Verum multi pictores hos postremos colores non distinguunt, sed confundunt, quia ex utraque materia similes eliciuntur. Revera tamen lapides duritie diversi sunt, & color ex non fixo lapide præparatus, plerunque pulchrior est illo, qui ex lapide Armenio præparatur. Ego domi à me præparatos colores habeo, qui tam elegantes sunt, ut cum ultramarino certare possint. Sed, ut antea notavi, solus ultramarinus, qui ex Orientali lapide fit ab igne non corrumpitur, & ætate non mutatur. Lapidem Armenium in quodam monte Praga miliari distante ante aliquot annos inveni.

CAP. CXXI.

*Natura, proprietates, qualitates, & facultates
lapidis Lazuli, vel Cyanei.*

a Dioscorides hunc lapidem repercutiendi vim habere, exulcerare, parumque corrodere affirmat; Galenus acri facultate tum detrahendi, quam *b* Cathericam vocant, tum digerendi potentiore, quam cinnabaris habet, cum nonnulla astrictione præditum scribit. Post hos alii medici purgandi facultatem in eo experientia deprehenderunt, præcipue contra melancholicos omnes affe-

*Ad morbos
melancho-
licos.*